

**Integraal
Waterbeleid**

Bekken van de
Brugse Polders

Rivierbeek- Hertsbergebeek

**Samen naar een klimaatrobuust
en kwaliteitsvol watersysteem**

Colofon

Verantwoordelijke uitgever

Bernard De Potter
Administrateur-generaal
Vlaamse Milieumaatschappij
Dokter De Moorstraat 24-26,
9300 Aalst
Tel. 053 72 62 10
info@vmm.be
vmm.vlaanderen.be

Beeldmateriaal

VMM, bekkensecretariaat
Brugse Polders, provincie West-
Vlaanderen, VLM, Onroerend
Erfgoed, Agentschap voor
Natuur en Bos, Luc Maene,
Simon Deruyter, Alain Dillen,
Robin Brissinck

Depotnummer

D/2025/6871/002

Publicatiedatum

Januari 2025

Inhoud

De Rivierbeek-Hertsbergebeek 4

Natuurlijke laaglandbeken in een beschermd landschap

Van Reie tot Rivierbeek

Kenmerken van het afstroomgebied

Gebiedsgerichte werking

Het bekkensecretariaat

Op weg naar een goede waterkwaliteit 8

Fysicochemische waterkwaliteit

Biologische waterkwaliteit

Kwaliteit van de waterbodem

Hydromorfologische kwaliteit

Samen werken aan schoon water

Huishoudens

Industrie

Landbouw

Zelfzuiverende natuur

Waterzekerheid, niet te veel en niet te weinig water 14

Wateroverlast

Watertekort

Samenwerken om waterschaarste te voorkomen

5 x genieten aan de Rivierbeek-Hertsbergebeek 18

Hoe zorgen we in de omgeving van de Rivierbeek en de Hertsbergebeek voor kwaliteitsvol en voldoende water? Welke acties ondernemen we, en vooral: waarom? Je ontdekt het in deze brochure.

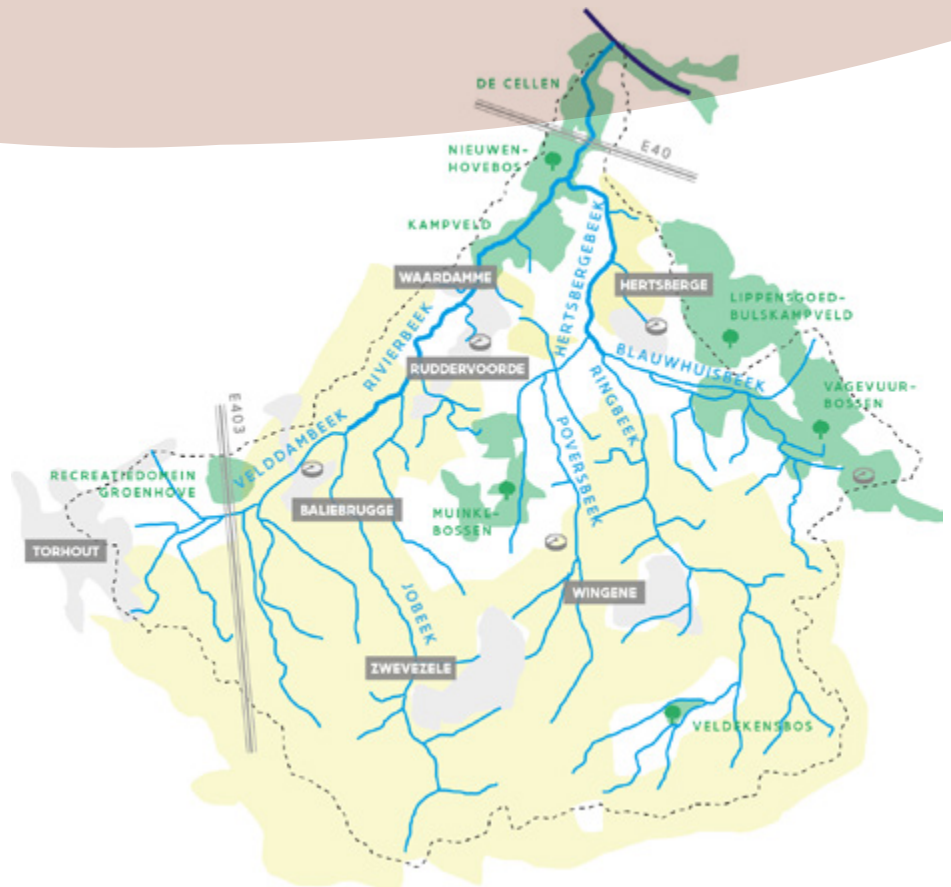
De Rivierbeek-Hertsbergebeek

Natuurlijke laaglandbeken in een beschermd landschap

Van Reie tot Rivierbeek

Samen met de Kerkebeek, de Zuidleie en andere waterlopen vormde de Rivierbeek vroeger de bovenloop van de Reie. Die stroomde in de middeleeuwen de stad Brugge binnen via het Minnewater, dat vermoedelijk fungeerde als een soort bufferbekken. Na Brugge werd het water van de Reie via het Zwin naar zee afgevoerd.

In de 20e eeuw werd het paard vervangen door de tractor en werd kunstmest algemeen toegepast. Daardoor waren historische hooilanden, die vruchtbaar gehouden werden door slibafzettingen uit de rivier, niet langer nodig. Ruilverkavelingen zorgden voor een inversie van het bodemgebruik waarbij beken rechtgetrokken en verdiept werden. De eerste ruilverkaveling in West-Vlaanderen kwam er in Wingene, in de jaren 1960. Kronkelende beken werden rechtgetrokken, gekalibreerd en verdiept, laagtes werden opgehoogd en buisdrainages aangelegd. Drassige ('waterzieke') valleigronden werden productievare weilanden en akkers. Deze ruilverkavelingen 'oude stijl' veroorzaakten een ingrijpende aftakeling van het kleinschalige landschap.

De meanderende en grillige loop van de Rivierbeek en de Hertsbergebeek is uniek voor West-Vlaanderen.

Tal van houtkanten, knotbomenrijen en bosjes gingen verloren. In functie van de scheepvaart op het Kanaal Gent-Oostende, werd de Rivierbeek in 1975 bij haar monding over een kilometer rechtgetrokken en gebetonneerd.

In het begin van de jaren 1980 waren er plannen om de kronkelige Rivierbeek-Hertsbergebeek ook stroomopwaarts geheel **recht te trekken** en de oevers met betonplaten te fixeren. Gelukkig ging dit niet door: het besef was gegroeid dat wateroverlast toeneemt als water versneld wordt afgevoerd. Het stroomt dan immers massaal en ongeremd door en overstroomt in verderop gelegen gebied. Ook voor natuur en landschap zijn dergelijke kanaliseringen desastreus. Vandaag gaan verschillende partners samen aan de slag om de waardevolle beeksystemen te **behouden of te herstellen**. Ze doen dat met een integrale aanpak: waterkwantiteit, waterkwaliteit, natuur en waterbeleving zijn onlosmakelijk verbonden.

Kenmerken van het afstroomgebied

Het **afstroomgebied van de Rivierbeek-Hertsbergebeek** maakt deel uit van het bekken van de Brugse Polders. De bovenlopen van de Rivierbeek en de Hertsbergebeek ontspringen op de hoger gelegen flanken van de rug van Wijnendale en het plateau van Tielt. Ze stromen door

de gemeenten Torhout, Lichtervelde, Ardoorie, Pittem, Tielt en Wingene.

De **benedenloop** van de Rivierbeek ligt in Oostkamp. In die benedenloop mondt de Hertsbergebeek uit, als een zijtak vrijwel evenwaardig aan de hoofdloop. Beide beken vloeien samen net opwaarts van de autosnelweg E40. Vervolgens stromen ze verder in noordelijke richting als de Rivierbeek, die in de buurt van Moerbrugge uitmondt in het Kanaal Gent-Oostende.

Laaglandbeken

De **waterlopen in het afstroomgebied** van de Rivierbeek-Hertsbergebeek

zijn typische laaglandbeken van de zandstreek. Ze zijn van nature ondiep ingesneden en hebben een klein verval van ongeveer 40 meter tussen bron en monding. Ze stromen ook niet snel. Dat geeft ze al vanaf de bovenloop een min of meer meanderend verloop.

Beschermd landschap

De **bedding en de oevers** van de Rivierbeek, de Waardammebeek en de Hertsbergebeek zijn beschermd landschap door hun meanderende loop.

De waterlopen vloeien door een zachtglooiend en rijkgeschakeerd landschap met bossen, kasteelparken en

Steile stootoevers en zachte aanslibbingsoevers, zoals aanwezig in de omgeving van de Hertsbergstraat (Oostkamp), zijn typisch voor de gave meanderstructuur van de Rivierbeek.

Het bermpje:
een beschermde
bodenvis met pit

Klein maar dapper zwemt
het bermpje door de stroom,
als een stille getuige van de
wonderen van de natuur.

Bever,
ijsvogel en
bittervoorn

lage weilanden. In de open gedeelten van
het landschap staan op veel plaatsen
rijen populieren in de buurt van de beken.

Natuurdoelen

De meeste delen van de Rivierbeek en
de Hertsbergebeek liggen in beschermd
en waardevol **habitatrichtlijngebied**

De reuzebalsemien, met zijn
opvallende roze tot witte bloemen,
groeit langs waterkanten en kan
tot wel 2,5 meter hoog worden

(bossen, heiden en valleigebieden in het
Natura 2000-gebied Zandig Vlaanderen
West).

In de benedenloop van de Rivierbeek zijn
de **Europese bever** (in domein De Cellen)
en de **ijsvogel** de belangrijkste soorten die
onder de Europese Habitatrichtlijn vallen
en bescherming nodig hebben. Lokaal
zie je ook het bermpje, onder andere in
de aangelegde paaiplassen ter hoogte
van het Nieuwenhovebos. Op dit traject
zijn er niet veel recreatieactiviteiten en
het aantal invasieve exoten is er nog
beperkt. De Vlaamse Milieumaatschappij
maakt een natuurbeheerplan op om
het onderhoud van de waterlopen
maximaal af te stemmen op zowel de
aanwezige en gewenste natuurdoelen
als het leefgebied voor beschermde
vissoorten. Hopelijk vindt ook de
bittervoorn, een klein karperachtig visje,
er in de toekomst een geschikte biotoop.

De **waterkwaliteit verbeteren** is nog één
van de grootste uitdagingen. Daarnaast
willen we ook de natuurwaarden in de
beekvallei herstellen. Op plaatsen waar
de valleigronnen palen aan bebouwing is
het aanplanten van (partiële) groensingels
vanuit landschappelijk oogpunt wel
aangewezen, bijvoorbeeld op de dijkes
die voorzien werden of worden.

Exoten in opmars

In het afstroomgebied van de Rivierbeek-
Hertsbergebeek vinden we een scala aan
invasieve exotische planten en dieren
die een probleem voor het watersysteem
kunnen zijn. Ze verspreiden zich snel,
belemmeren de waterafvoer en brengen
de biodiversiteit in gevaar. Gelukkig zien
we ze nog niet in grote hoeveelheden. De
snelt groeiende **Japanse duizendknoop**
is alomtegenwoordig in het gebied.
De **reuzenbalsemien** is een directe
concurrent voor inheemse oeverplanten.
Hij sterft in de herfst volledig af,
waardoor kale oevers ontstaan die erg
gevoelig zijn voor erosie en afkalving.

Ook de **Chinese wolhandkrab** en
de **rode Amerikaanse rivierkreeft**
zijn al gespot in het stroomgebied
van de Rivierbeek, maar gelukkig
(nog) niet in grote hoeveelheden.

De **blauwband- en de zwartbekgrondel**
zijn aan een opmars bezig. Die
vraatzuchtige vissen hebben een
negatieve impact op het waterecosysteem.

Invasieve exoten bestrijden is een
uitdaging bij het beheer van onze
waterlopen: het is niet altijd effectief
en vraagt een lange nazorg. Ook hier
is voorkomen beter dan genezen.

Gebiedsgerichte werking

Water stopt niet aan de administratieve grenzen en overstijgt de bevoegdheden van verschillende overheden. In het gebied van de Rivierbeek-Hertsbergebeek zijn dan ook meerdere partners actief.

De benedenlopen van de Rivierbeek en de Hertsbergebeek zijn waterlopen van categorie 1 en worden beheerd door de **Vlaamse Milieumaatschappij** (VMM). De stroomopwaartse trajecten en alle zijwaterlopen behoren tot categorie 2 en worden beheerd door de provincie West-Vlaanderen. Een uitzondering is de kleinere zijwaterloop van de Ringbeek ter hoogte van het sportcomplex in het centrum van Wingene, waarvan het beheer om praktische redenen aan die gemeente is toevertrouwd.

In het integraal waterbeleid worden de watergerelateerde uitdagingen, zoals wateroverlast en slechte waterkwaliteit, binnen de gebiedsgerichte werking aangepakt vanuit meerdere beleidsdomeinen, bestuursniveaus en sectoren samen. De eenheid van de samenwerking wordt gedefinieerd door het afstroomgebied.

De stroomgebiedbeheerplannen (SGBP'n) geven om de zes jaar een overzicht van de **toestand van de waterkwaliteit** en wijzen op relevante problemen, doelen en maatregelen.

Het landinrichtingsproject Veldgebied Brugge van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) heeft sinds 2007 een dynamiek in de regio op gang gebracht die de laatste jaren versterkt is door de gebiedsgerichte en participatieve aanpak van de VMM en het bekkensecretariaat. Regelmatig informeren de partners

Het bekkensecretariaat

Het bekkensecretariaat van de Brugse Polders is de motor van het **wateroverleg** in dit gebied. Het staat in, over administratieve grenzen en organisaties heen, voor de dagelijkse werking binnen het bekken en doet het voorbereidende werk voor het bekkenbestuur, het gebiedsgerichte en thematische overleg en de bekkenraad.

Het bereidt het bekkenspecifieke deel van het stroomgebiedbeheerplan voor en stelt jaarlijks een wateruitvoeringsprogramma op. Het staat mee in voor de organisatie van het openbaar onderzoek van het stroomgebiedbeheerplan. Op dagelijkse basis werkt het bekkensecretariaat mee aan gebiedsgerichte en integrale waterprojecten, en adviseert het allerlei watergerelateerde dossiers.

Heb je een vraag voor het bekkensecretariaat? Contacteer ons op secretariaat_brugsepolders@vmm.be

elkaar en stemmen ze hun projecten en initiatieven op elkaar af om daadkrachtiger te zijn op het terrein. In 2016 en 2022 organiseerde het bekkensecretariaat van de Brugse Polders een **Dag van de Rivierbeek**, waarop alle partners samen aan de slag gingen. Onder meer de waterkwaliteit, de rioleringsinfrastructuur, het beheer van de waterlopen en actieplannen en maatregelenpakketten werden besproken. Om een klimaatrobuust stroomgebied van de Rivierbeek te realiseren, is er extra ondersteuning vanuit de Blue Deal en de VLM (subsidies Landinrichting).

Op weg naar een goede waterkwaliteit

Een gezond ecosysteem kan niet zonder een goede waterkwaliteit. Heel wat factoren kunnen die kwaliteit beïnvloeden, zoals (afval)stoffen in lozingen, de uitspoeling van landbouwpercelen, de structuur van de oevers, het debiet in de waterloop en een historische vervuiling van de waterbodem. Alleen door gezamenlijke inspanningen kunnen we de waterkwaliteit verbeteren en schade voorkomen. Het is essentieel om regelmatig te monitoren, vervuiliingsbronnen aan te pakken en een duurzaam beheer te verzekeren.

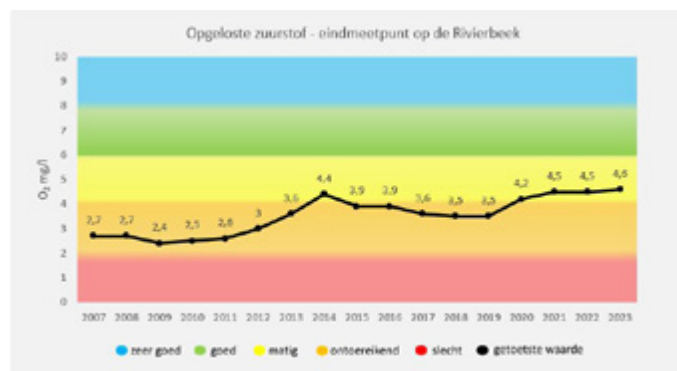

De waterzuiveringsinstallatie van Baliebrugge zuivert het afvalwater van ongeveer 1.600 inwoners en loost op de Velddambeek

Fysicochemische waterkwaliteit

Verschillende fysische en chemische elementen bepalen de kwaliteit van het water. Bevat het voldoende, te veel of te weinig zuurstof? Welke chemische stoffen zitten erin en welk effect hebben ze op de kwaliteit? Die fysicochemische parameters hebben een grote invloed op de fauna en flora in en rond een waterloop.

Goed kunnen we de **waterkwaliteit van de Rivierbeek-Hertsbergebeek** globaal gezien nog niet noemen. Te veel fosfor en pesticiden, te veel chloriden en een tekort aan opgeloste zuurstof in het oppervlaktewater van vooral de bovenlopen (zoals de Ringbeek, de Jobeek, de Poversbeek en de Velddambeek) hypothekeren de waterkwaliteit afwaarts. Voor stikstof scoren de meeste waterlopen wel matig tot goed.

De weergegeven waarden zijn gebaseerd op het jaar zelf en de twee voorgaande jaren (vb. 2018 = gebaseerd op metingen van 2016-2017-2018)
Bron: [dashboard oppervlaktewaterlichamen VMM](#)

Maar er is een **positieve evolutie**. Vooral sinds 2010 merken we een verbetering voor de meeste parameters. Aan de andere kant kampen deze waterlopen de laatste jaren, door de drogere en warmere zomers, steeds meer met algenbloei. Soms zien we toxische blauwalgen in de Rivierbeek, vooral in het afwaartse stuk ter hoogte van de Warandeputten in Moerbeke.

Biologische waterkwaliteit

De Multimetrische Macro-Invertebratenindex Vlaanderen (MMIF)

De **Multimetrische Macro-Invertebratenindex Vlaanderen (MMIF)** geeft aan hoe het gesteld is met de macro-invertebratengemeenschap in het (zoet) water. Die ongewervelde dieren, zoals wormen, insectenlarven, watervlooien, kevers, slakken en bloedzuigers, kun je met het blote oog zien en overleven alleen als het water schoon genoeg is. Deze index houdt ook rekening met het aantal verschillende soorten en met de gevoeligheid van die soorten voor verontreiniging.

Het **biologische leven** is er in dit gebied de laatste jaren op vooruitgegaan. De

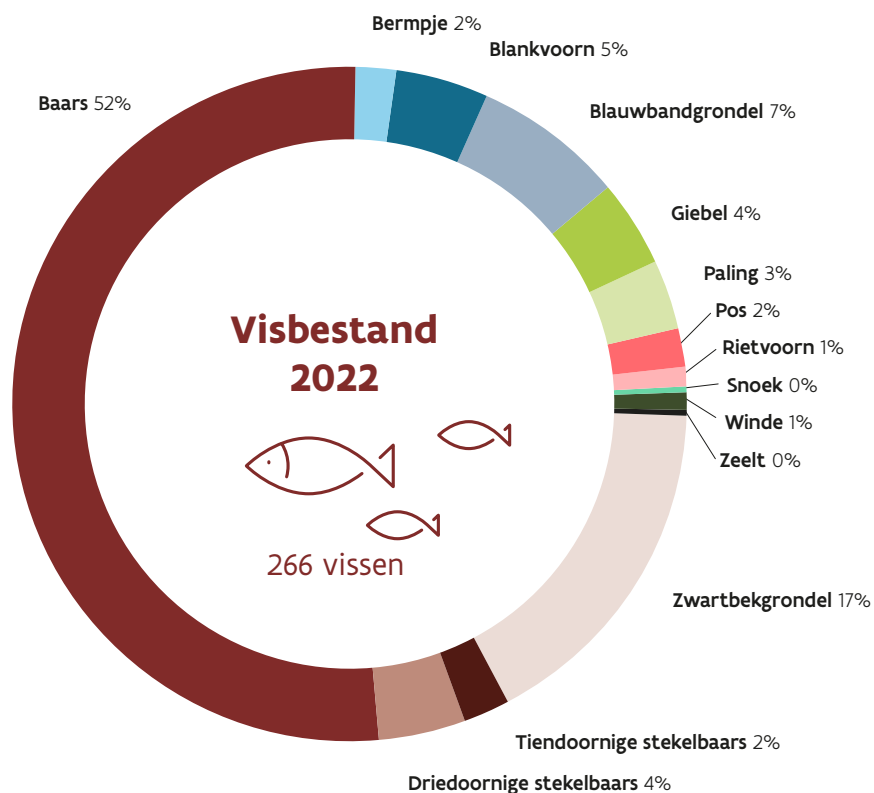

Wist je dat ...?

In het voorjaar van 2023 zette het ANB jonge snoekjes uit aan de monding van de Rivierbeek. Die moeten de exotische zwartbekgrondel, die vanuit het Kanaal Gent-Oostende de Rivierbeek opzwemt, op een natuurlijke manier bestrijden.

Hertsbergebeek en de Blauwhuisbeek evolueerden van een slechte naar een matige score. De laatste jaren zijn heel wat huishoudelijke lozingen in het gebied aangesloten op de waterzuivering. Ook voor de Waardammebeek en, meer afwaarts, voor de Rivierbeek ter hoogte van Kampveld zijn er opmerkelijke verbeteringen. Vroeger zagen we er alleen muggenlarven en wormen, nu leven er ook kevers, slakken, libellen en zelfs zoetwassmossels. Soorten die een goede waterkwaliteit vereisen, zoals kokerjuffers en eendagsvliegen, zien we nog weinig of niet.

Het **visbestand** scoort helaas overal in het stroomgebied ondermaats. De reden is de ontoereikende ecologische toestand voor de Rivierbeek-Hertsbergebeek. Er is wel een positieve evolutie: tijdens de visbestandsopnames in 2022 vingen het Provinciaal Centrum voor Milieuonderzoek (PCM) en het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) in totaal 14 verschillende soorten op de Rivierbeek en de Hertsbergebeek. Baars is de dominantste soort en de blauwband- en de zwartbekgrondel zijn aan een opmars bezig. Die vraatzuchtige exoten, die onze inheemse soorten verdringen, zijn we liever kwijt dan rijk. Misschien is daardoor het aantal biermpjes, niet erg gevoelig voor vervuiling, flink afgenomen.

Elektrisch vissen in de aangelegde paaiplaats langs de Rivierbeek

Ook **Macrofyten** of waterplanten vormen een goede maatstaf voor de waterkwaliteit. De meeste kunnen alleen overleven als het oppervlaktewater voldoende helder is. Verontreinigende stoffen in het water, zoals chemicaliën of zware metalen, kunnen schadelijk zijn. De Rivierbeek en Hertsbergebeek scoren matig tot bijna goed voor macrofyten. Er leven 19 soorten. Draadwier, rietgras en bosbies komen het vaakst voor. Ondergedoken waterplanten, zoals fonteinkruid, waterpest en sterrenkroos, blijven schaars. Een vrij hoge afzetting van sediment in de Rivierbeek en de Hertsbergebeek maakt de waterlopen troebel, wat de ontwikkeling van macrofyten niet ten goede komt.

De Hertsbergebeek heeft meer en meer te maken met **droogtestress**, vooral tijdens droge zomerperiodes. Dat leidt tot zeer lage waterstanden en soms zelfs tot droogstand van bovenstroomse trajecten. Te lage waterstanden kunnen de achteruitgang van het visbestand mee veroorzaken. Soorten zoals de blankvoorn, blauwbandgrondel, gibel

en riviergrondel werden in 2022 enkel nog aangetroffen op de Rivierbeek, en niet meer op de Hertsbergebeek.

De VMM en het ANB willen het **visbestand** via herinrichtingswerken een boost geven. Vlak voor de monding van de Rivierbeek legden ze vooroevers aan om de betonnen oeverwanden een natuurlijker karakter te geven. Afwaarts Waardamme werden paaiplaatsen aangelegd. Daardoor kan de bittervoorn, een doelsoort voor de Rivierbeek, er zich huisvesten. Die soort is voor de voortplanting afhankelijk van grote zoetwatermossels: de vrouwtjes leggen hun eitjes in de mosselkieuwen.

Vissen kunnen vanuit de Rivierbeek en de Hertsbergebeek niet probleemloos migreren naar de bovenlopen of terug. Onder andere op de Jobeek, Poversbeek, Ringbeek en Muizeveldbeek komen nog een aantal **vismigratieknelpunten** voor, zoals kleine stuwen en niveauverschillen.

De VMM en de provincie West-Vlaanderen slaan de handen ineen om een aantal vismigratieknelpunten aan te pakken.

Kleine stuwtsjes op de Ringbeek vormen een vismigratieknelpunt

In 2022 legde de provincie een **bypass** aan op de Ringbeek ter hoogte van de Zingende Watermolen, een beschermd monument. Acht stuwconstructies op de Ringbeek en één op de Muizeveldbeek worden nog vernieuwd, waarbij er een **vishelling** komt. Voor het meest afwaartse knelpunt op de Ringbeek, ter hoogte van Kraaiveld, is er een mogelijkheid om de nevengeul (een bijna toegeslibde meander in eigendom van het ANB) opnieuw in te schakelen. De heraanleg van de stuwconstructies wordt gecombineerd met een ecologische oeverinrichting om de structuurkwaliteit van de waterloop te verbeteren. De VMM plaatst ook bodemdempels in de Ringbeek die een kleine opstuwing creëren om het vismigratieknelpunt (een bodemplaat) weg te werken aan de monding van de Ringbeek in de Hertsbergebeek.

Wist je dat ...?

Tijdens de baggerwerken van de Gentse watersportbaan werden in 2022 zoetwatermossels gered en overgeplaatst naar de Hertsbergebeek en de Rivierbeek. Er is hoop voor de bittervoorn.

Kwaliteit van de waterbodem

In de waterloop is er een belangrijke interactie tussen het oppervlaktewater en de waterbodem. Als er veel verontreiniging is, heeft dat vaak een langdurige invloed op de **kwaliteit van de waterbodem**. Bij de laatste metingen bleek de waterbodem van de Rivierbeek licht verontreinigd te zijn; die van de Hertsbergebeek is niet verontreinigd.

Hydromorfologische kwaliteit

Wanneer heeft een waterloop een goede hydromorfologie, ofwel: **goede structuurkenmerken**? Als hij mooi kronkelt en natuurlijke oevers en een goede dynamiek in de waterstroming heeft. Er is ook genoeg variatie in diepte en breedte, en de bodem bestaat uit een mix van zand, grind en andere natuurlijke materialen, wat gunstig is voor verschillende waterorganismen. En verder zijn alle obstakels weggehaald, waardoor vissen vrij kunnen migreren.

Over het algemeen krijgen de Rivierbeek en de Hertsbergebeek een **vrij goede score** voor hydromorfologie. Dat is veel minder het geval voor de **bovenlopen**. Voor de ruilverkaveling in Wingene zijn vele waterlopen grotendeels rechtgetrokken. Diepte- en ondieptepatronen komen frequent voor maar zijn niet volledig ontwikkeld, vermoedelijk door frequente en te intensieve ruimsingswerken. Holle

oevers zien we maar zelden. Die factoren leiden tot een snellere afvoer naar de afwaartse trajecten.

Samen werken aan schoon water

De huishoudens, de industrie en de landbouw oefenen elk op hun manier **druk uit op het watersysteem**, en kunnen dus ook alle drie bijdragen tot schoner water. Zo moeten de hoeveelheden stikstof en fosfor in het water respectievelijk tegen 2027 en 2033 telkens met een derde verminderen. Naast de impact van het huidige landgebruik op het watersysteem kan ook historische vervuiling mee aan de oorzaak liggen van de hoge concentraties aan schadelijke stoffen: gewasbeschermingsmiddelen, zware metalen en fosfaten ...

Huishoudens

Huishoudelijk afvalwater bevat veel schadelijke stoffen, zoals fosfaten, nitraten en ammonium. Die beïnvloeden ook het zuurstofgehalte negatief. Daarom moet afvalwater zo veel mogelijk worden **gezuiverd** voor het in waterlopen terechtkomt.

De Velddambeek heeft zijn meanderende karakter behouden

De **waterzuiveringsinfrastructuur** binnen het afstroomgebied van de Rivierbeek-Hertsbergebeek is nog in volle ontwikkeling. Al vijf rioolwaterzuiveringsinstallaties zijn operationeel (in Wingene, Hertsberge, Ruddervoorde, Baliebrugge en Sint-Pietersveld), maar de zuiveringsgraad is nog niet hoog genoeg. Begin 2024 was het afvalwater van zo'n 70% van de inwoners aangesloten op een zuiveringsinstallatie, terwijl het Vlaamse gemiddelde 86% bedraagt. In het buitengebied moeten nog veel rioleringen en collectoren aangelegd worden. En ook de individuele zuivering op woningniveau via individuele behandelingsinstallaties voor afvalwater (IBA's) vraagt om verdere uitbouw. Eind 2022 was ongeveer 30% van de voorziene IBA's geplaatst. Het **gebieds-dekkend uitvoeringsplan (GUP)**, een vervolg op het zoneringsplan, bepaalt wie welke rioleringsprojecten uitvoert en welke prioriteit ze krijgen. Als alle geplande projecten er komen, zijn de reductiedoelstellingen voor 2027 haalbaar. Om de doelstelling voor 2033 te bereiken, moet nog veel geïnvesteerd worden.

Alleen door gezamenlijke inspanningen kunnen we de waterkwaliteit verbeteren.

De VMM zet binnen het project Aquatuur ook in op zogenoemde **nature-based solutions**. Op de Ringbeek ter hoogte van de Sterredreef in Oostkamp wordt een helofytenfilter aangelegd, een soort opgevouwen sloot begroeid met waterplanten. Die moet de piekconcentraties van nutriënten afkomstig van huishoudelijk afvalwater afvlakken in de zomerperiode. Dat gebeurt door een slimme sturing op basis van continu gemeten parameters voor waterkwaliteit.

Een **goede werking van de rioolwaterzuiveringsstations** is cruciaal. Als het afvalwater te sterk verdund is, kunnen de bacteriën het niet optimaal zuiveren. We hebben er dus alle belang bij om afvalwater en hemelwater zo veel mogelijk te scheiden en gescheiden rioleringsstelsels aan te leggen. Bij een gemengde riolering is de kans op een **overstortwerking** groter, waardoor verdund afvalwater rechtstreeks in de waterloop terechtkomt. Soms vloeit er ook nog schoon water in de riolering via aangesloten grachten of omdat er grondwater in lekke riolen sijpelt. Het is de taak van de rioolbeheerder en van waterzuiveraar Aquafin om zulke knelpunten af te koppelen, bijvoorbeeld door de grachtinlaat af te sluiten of een gescheiden rioolstelsel aan te leggen.

Om de **impact van de rioolwaterzuiveringsstations** op de waterkwaliteit minimaal te houden, is het raadzaam om de kleinschalige waterzuiveringsinstallaties (KWZI's) Hertsberge en Sint-Pietersveld uit

De Vorsevijvers in Wingene: een schoolvoorbeeld van integraal waterbeheer

Verschillende partners werkten intensief samen aan de **herinrichting** van de woonwijk Vorsevijvers in Wingene en het natuurgebied de Blauwhuisbossen. Het afvalwater van zo'n 150 woningen werd gesaneerd. De Blauwhuisbeek werd verlegd, waardoor ze weer vrij kan meanderen in het bos en er zich opnieuw mooie natte natuur kan ontwikkelen. Een extra natuurlijk overstromingsgebied moet het risico op overstroming van de wijk tot een minimum herleiden. Er werden ook nieuwe bomen aangeplant, en er kwam een fiets- en wandelverbinding naar het landschapspark Bulskampveld.

te rusten met een extra chemische fosforverwijdering. Die installaties hebben geen lozingsnorm voor deze parameter.

Industrie

Bedrijven kunnen hun afvalwater op de riolering aansluiten of via een eigen waterzuivering rechtstreeks op het oppervlaktewater lozen. De **omgevingsvergunning** bepaalt aan welke lozingsnormen en -voorwaarden ze zich moeten houden. Op basis van het geloosde debiet en de metingen van vervuילende stoffen of de productiegegevens betalen ze een **heffing**.

Op enkele bovenlopen, zoals de Jobeek en de Kloosterbeek, is de **druk vanuit de industrie** groot. De waterkwaliteit in die lopen wordt lokaal bepaald door het geloosde effluent, vooral in tijden van droogte. De wettelijke lozingsnormen voor bepaalde stoffen, zoals fosfor, liggen hoger dan de milieukwaliteitsnormen voor oppervlaktewater. Sommige bedrijven gebruiken ijzertrichloride om fosfor te verwijderen. Verder verhogen waterbesparende maatregelen de geleidbaarheid en de zoutconcentratie in de waterloop. Zouten worden niet afgebroken en de verhoogde zoutconcentraties zetten zich tot in de Rivierbeek door, een heel eind stroomafwaarts.

Interreg
Vlaanderen-Nederland

Gefinancierd door
de Europese Unie

Aquatuur

Landbouw

Het afstroomgebied van de Rivierbeek-Hertsbergebeek staat onder **hoge druk van de landbouwsector**. Het landbouwareaal bedraagt er zo'n 68% van de totale oppervlakte, met in het zuidoosten veel groenteteelt. Ruim 86% van de stikstof in oppervlaktewater binnen dit afstroomgebied is afkomstig van de landbouw.

Verskillende mestactieplannen (MAP's) hebben een impact op de kwaliteit van het oppervlaktewater. Via het **MAP-meetnet** volgen we het effect van die opeenvolgende MAP's op.

Het generieke landbouwbeleid (ofwel het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en Mestbeleid van de Europese Unie) vormt een belangrijke basis om de waterkwaliteit verder te verbeteren. Het zet landbouwers ertoe aan om optimaal te bemesten, en om bijvoorbeeld teeltvrije bufferstroken of kleine landschapselementen aan te leggen die de instroom van bodempartikels en nutriënten kunnen tegengaan.

Gewasbeschermingsmiddelen die vaak gebruikt worden in de landbouw hebben een impact op de waterkwaliteit. Ondanks de toenemende inspanningen vanuit de landbouwsector blijkt uit metingen van VMM dat er nog steeds

concentraties boven de norm liggen. Vooral de Versanebeek, een bovenloop van de Ringbeek in Pittem, is een hotspot voor die stoffen. Daarom is het belangrijk dat de landbouwers de **wetgeving** naleven en de afstandsregels (een teelt- en pesticidevrije strook van 1 meter) respecteren. Uiteraard moeten puntvervuilingen maximaal vermeden worden.

Het is ook belangrijk dat **erosie** wordt tegengegaan. Zo blijft de vruchtbare bodem op zijn plaats, slibben grachten, waterlopen en rioleringen niet dicht en komen er minder schadelijke stoffen in het oppervlaktewater terecht. Erosie is binnen het afstroomgebied van de Rivierbeek-Hertsbergebeek eerder beperkt, met uitzondering van natuurlijke oevererosie. In de bovenlopen kan toch erosie optreden door onoordeelkundig ploegen en afspoeling. Voor het sediment dat in de waterloop terechtkomt, is het efficiënt om een sedimentvang aan te leggen. De VMM doet dat op de Rivierbeek-Velddambeek ter hoogte van de Hogestraat in Ruddervoorde.

Zelfzuiverende natuur

We kunnen ook het **zelfzuiverende vermogen** van de waterlopen opkrikken en werken aan ecologisch herstel. Zo legt de VMM in het meest

stroomafwaartse traject van de Rivierbeek (circa 1 kilometer), ter hoogte van de monding in het Kanaal Gent-Oostende, natuurvriendelijke vooroevers aan. Betere structuurkwaliteit draagt bij aan een goede ecologische toestand.

Ook een oude gedempte meander van de Rivierbeek-Velddambeek, ter hoogte van de Hogestraat in Ruddervoorde, wordt hersteld. Daardoor krijgt de waterloop een nieuwe structuur die de afvoer vertraagt, zodat er in droge periodes meer water beschikbaar is. De ingrepen zijn gunstig voor de biodiversiteit in en rond de waterloop en voor het zelfzuiverende vermogen van de beek.

Wat als het misgaat?

Ongezuiverde lozingen hebben een negatieve invloed op de fauna en flora in en rond een waterloop. Daarom is het belangrijk om zo snel mogelijk in te grijpen als er iets fout loopt.

Als er een melding binnenkomt, gaat de VMM ter plaatse de ernst en de oorsprong van de vervuiling inschatten. De waterbeheerder, de gemeente en andere betrokkenen doen er alles aan om de vervuiling in te dammen of af te voeren. Zo proberen ze de impact op de fauna en flora in de waterloop zo veel mogelijk te beperken.

Meld milieu-incidenten zo snel mogelijk aan de milieudienst van je gemeente.

Niet te veel en niet te weinig water

Waterzekerheid

De Rivierbeek en de Hertsbergebeek treden bij veel waterafvoer vaak snel buiten hun oevers. Daarnaast komen in droge periodes heel wat waterlopen in het gebied zo goed als droog te staan. Het is een uitdaging om waterschaarste te voorkomen.

Wateroverlast te veel water

Om de woonwijk 'Ter Vloet' in Wingene te beschermen, werden in 2022 bufferbekkens aangelegd. De overtollige grond werd gebruikt voor een mountainbikeparcours.

De valleien van de Rivierbeek en de Hertsbergebeek komen bij **langdurige hevige neerslag** snel blank te staan. Periodieke overstromingen, zoals in november 2023 en januari 2024, kunnen meerdere dagen aanhouden. Enkele woonkernen, laaggelegen verkavelingen en straten kregen in het verleden al vaker te maken met wateroverlast, net als het bedrijventerrein Kampveld dat in de jaren 1970 deels in overstroomingsgebied werd ingeplant.

De vallei van de Rivierbeek-Hertsbergebeek illustreert mooi hoe **natuur en waterbeheer hand in hand** kunnen gaan. Het behoud van deze vallei is cruciaal om overtollig water op te vangen en overstromingen te voorkomen.

Waterbeheerders investeerden de laatste jaren in **extra waterberging**: ze legden gecontroleerde overstroomingsgebieden aan en trokken dijken op om de bebouwing te beschermen.

Op de Kloosterbeek in Wingene kwam ter hoogte van het bedrijventerrein Hille-Zuid een buffering om het **risico op wateroverlast** stroomafwaarts te beperken.

Langs de Velddambeek in Baliebrugge (Oostkamp) legde de provincie West-

Vlaanderen, samen met de VLM (70% subsidies Landinrichting), een **winterbed** aan met natuurvriendelijke oevers. Dat moet de woningen in de laagstgelegen percelen langs de Vrijgeweidestraat beschermen tegen wateroverlast, en het verbetert ook de natuurverbindende functie van de Velddambeek. Aan het einde van de tuinen van de laagstgelegen huizen liggen nu dijken als extra bescherming.

De Egemse Veldekens, tussen de Ringbeek-Veldekesbeek en de Versanebeek, is een geschikte plek om in **extra waterberging** te voorzien en het risico op wateroverlast vanuit de Ringbeek te verminderen. De provincie West-Vlaanderen legt er een groenberm met debietsbegrenzer aan. Die houdt het water langer vast, waardoor het een buffer vormt en in de bodem kan dringen.

Op de Rivierbeek legt de VMM nog een bijkomend bufferbekken aan, opwaarts van de Warandepuiten in Oostkamp, en – zoals aangestipt – ook natuurvriendelijke vooroevers tot aan de monding in het kanaal.

In het natuurlijke
valleigebied moeten
we de bergingscapaciteit
voor water optimaal
benutten en verdere
bebouwing vermijden.

Door de vele **rechttrekkingen** binnen de
ruilverkaveling Wingene, de voortdurende
drainage en de toegenomen verharding
stroomt het water te snel in de
richting van de vallei. Daardoor raken
de Rivierbeek en de Hertsbergebeek
oververzadigd. Verschillende dorpskernen
zijn al langer gevoeliger voor
overstromingen omdat ze gebouwd
werden in de vroegere winterbedding.

Er valt veel winst te boeken door het
water bovenstrooms vast te houden,
het te laten infiltreren en vertraagd
af te voeren. De **hemelwater- en
droogteplannen** van de **gemeenten**
maken dat concreet door onder meer
grachten te herwaarden, stuwtjes en
knijpconstructies in de waterlopen te
plaatsen, te zorgen voor ontharding, het
water meer te bufferen en de bodem
op te waarden. Die plannen willen
het hemelwater zo veel mogelijk lokaal
houden. Een mooi voorbeeld is de wijk
Kroonhove in Oostkamp, waar betonpla-
ten werden weggehaald en er water-
doorlatende opritten kwamen. Verder
kan het hemelwater van het wegnnet
nu lokaal infiltreren in een groenzone
en is er een tweekarrenspoor aange-
legd in een straat met weinig verkeer.

Er lopen goede initiatieven maar
er is nog meer nodig. De nood aan
natuurgebaseerde groenblauwe
maatregelen, verbetering van de
kwaliteit van onze bodems en
landschappen en een doordachte
ruimtelijke planning wordt steeds
urgenter door de klimaatverandering.

De provincie West-Vlaanderen en de VLM
zorgen voor een **klimaatrobuustere
inrichting** van de Velddambeek ter

Wist je dat ...?

Zowel langs de Rivierbeek als langs de Hertsbergebeek
past de VMM een **gedifferentieerd maaibeheer** toe. Dat
is een ecologische benadering waarbij langs verschillende
delen van een waterloop op verschillende momenten en
manieren wordt gemaaid, afhankelijk van het landgebruik
op de aanliggende percelen op dat moment.

hoogte van Baliebrugge, net afwaarts van
het rioolwaterzuiveringsstation. De vallei
met graslanden vormt een natuurlijke
buffer bij veel neerslag. Een slimme,
stuurbare inlaat vanuit de Velddambeek
houdt het water zo lang mogelijk vast en
zorgt zo voor meer infiltratie. Een betere
voeding van de grondwatertafel is nodig
voor periodes van langdurige droogte.

Oplossingen voor wateroverlast kunnen
hand in hand gaan met kansen voor
meer natuur en zachte recreatie. Zo
realiseerden de provincie en de VLM, in
kader van Landinrichting, het project
'Torwoud' met een speelbos, een
waterspeelzone en een bufferbekken om
extra water te bergen. In Ruddervoorde
zullen we het Koebroeksmeers ecologisch
inrichten. Bij hevige regenval zal het
zorgen voor een extra buffer voor het
centrum van Ruddervoorde. Er is ook
ruimte voor extra groen, zitbanken en
een picknickplaats. De VMM stond in
2023-2024 in voor de voorstudie en het
ontwerp, de provincie West-Vlaanderen
zal de waterbeheerwerken uitvoeren. In
2024-2025 zorgt de gemeente Oostkamp
voor de uitvoering van de spelprirkels.

Er valt veel winst te
boeken door het water
bovenstrooms vast te
houden, het te laten
infiltreren en vertraagd
af te voeren.

De Hertsbergebeek stond in 2022 zo goed als droog

Watertekort te weinig water

Niet alleen een teveel aan water kan moeilijkheden veroorzaken. Door de klimaatverandering krijgen we ook steeds meer te maken met langdurige droogte. Dat resulteerde de voorbije jaren al meermaals in **historisch lage grondwaterstanden**, die op hun beurt leidden tot een verminderde waterkwaliteit en lage waterpeilen in de waterlopen. Dat is voor tal van planten- en diersoorten een probleem.

Tijdens de droge zomers van de jaren 2017-2022 kregen de Rivierbeek en de Hertsbergebeek te maken met zeer lage debieten en peilen, waardoor het vallei gebied verdroogde.

Vooraf door intensieve landbouw en irrigatie is **de vraag naar water groot**. Watertekorten komen vooral voor bij groente- en aardappelboeren. Hun teelten vergen veel meer water dan bijvoorbeeld graan of mais. Druppelirrigatie is de meest zorgzame en waterefficiënte toepassing om te beregenen. Haspelirrigatie vraagt veel grotere debieten.

Effluent van industrie en waterzuiveringsstations maakt tijdens droge periodes in de zomer een groot deel van het debiet uit, bijvoorbeeld dat van de Jobeek. Dan zijn de zoutconcentraties stroomopwaarts vaak erg hoog. In de kleinere waterlopen, waar plaatselijk veel huishoudelijk afvalwater wordt geloosd, zien we stilstaand en stinkend water.

Samenwerken om waterschaarste te voorkomen

Om schade door droogte zo veel mogelijk te voorkomen, zijn sinds 1 januari 2022 **nieuwe droogtemaatregelen** van kracht. Wanneer je water uit een onbevaarbare waterloop haalt, moet je dat bijvoorbeeld melden. Bij watertekort hebben tijdelijke onttrekkingsverboden een duidelijke impact. Bij aanhoudende droogte en te lage peilen kunnen ze tijdelijk worden uitgevaardigd. Voor een aantal kleine en ecologisch zeer kwetsbare beken wordt een permanent onttrekkingsverbod ingesteld, noodzakelijk om onherstelbare schade aan het ecosysteem te voorkomen. Dit geldt voor een deelafstroomgebied van de Ringbeek en het naburig afstroomgebied van de Bornebeek.

De VMM streeft naar een maximale en continue **beschikbaarheid van water** voor alle sectoren. Water wordt duurzaam en zo veel mogelijk circulair gebruikt, hemelwater blijft zo veel mogelijk ter plaatse door schotten te plaatsen in het grachtensysteem en in de bovenlopen. Door het water maximaal op te houden en te bufferen, herstelt de infiltratie in grote mate. Ook de omvorming van conventionele drainage naar peilgestuurde drainage is belangrijk om de grondwatervoeding te bevorderen.

De provincie West-Vlaanderen heeft een **droogteplan** opgesteld voor het afstroomgebied van de Rivierbeek (waterlopen van categorie 2). Eén van de maatregelen is dat landbouwers met steun van de provincie publiek-private waterputten aanleggen om in hun eigen waterbehoefte te voorzien.

De **irrigatiebehoefte** in de landbouwregio van Pittem en Ardoole groeit sterk door het type teelt en de toenemende droogte. Er is een captatiepunt aan het bufferbekken in de Polderstraat in Oostkamp, één van de twaalf waterspaarbekkens in West-Vlaanderen waar boeren in droge periodes water kunnen afhalen. Op andere locaties in de regio wordt via de projectoproep Circulair Water (onderdeel van het Vlaams klimaatadaptatieplan en de Blue Deal) in drogere periodes gezuiverd industrieel effluent lokaal beschikbaar gesteld aan landbouwers voor irrigatie.

De natuur herstelt zichzelf
als wij haar de ruimte geven

Meer weten over water

Klimaatportaal, jouw kompas naar een klimaatbestendig Vlaanderen.

Ook in Vlaanderen voelen we de effecten van de **klimaatverandering**, en die zullen alleen nog toenemen: drogere zomers met grotere waterschaarste, nattere winters met vaker overstromingen (ook in gebieden die nu nog geen wateroverlast kennen), meer hittegolven en een stijgend zeeniveau. De vraag is niet meer of we ons moeten aanpassen maar hoe we dat gaan doen. Het **Klimaatportaal Vlaanderen** (klimaat.vmm.be) brengt de belangrijkste effecten van de klimaatverandering in beeld.

Waterinfo

Op de portaalsite waterinfo.vlaanderen.be vind je de **overstromingsgevoelige gebieden**. Ook de overstromingsgevaarkaarten en de overstromingsrisicokaarten kun je er raadplegen. Overstromingsgevaarkaarten beschrijven de fysische eigenschappen van de overstromingen, zoals de overstromingscontouren, waterdieptes en stroomsnelheden. Overstromingsrisicokaarten brengen de gevolgen voor mens, ecologie, economie en cultureel erfgoed in kaart.

Overstromingen zijn niet altijd te vermijden. Maatregelen treffen om waterschade tot een minimum te beperken, is daarom heel belangrijk. Correcte informatie is daarbij cruciaal. Op waterinfo.vlaanderen.be brengen de waterbeheerders hun metingen en voorspellingen samen, en de portaalsite geeft ook informatie over de droogtetoestand en de laagwaterstatus van de waterlopen.

De 3 P's

Vlaanderen kiest voor de **meerlaagse waterveiligheid**. Door **protectieve** maatregelen worden overstromingen in kwetsbare gebieden zo veel mogelijk vermeden. Met **preventieve** maatregelen kan iedereen de schade door een overstroming minimaliseren. En **paraatheidsverhogende** maatregelen zorgen ervoor dat overstromingen geen verrassingen creëren, zodat we alert kunnen optreden om erger te voorkomen.

Fluviaal versus pluviaal

Overstromingen zijn een natuurlijk verschijnsel. Vooral in de winter doet de grotere wateraanvoer waterlopen buiten hun oevers treden en hun winterbedding gebruiken: dan spreken we van **fluviale overstromingen**. Bij intense neerslag, vooral tijdens zomeronweers, kan afspoelend regenwater zich tijdelijk verzamelen in dieptes in het landschap: dan gaat het om **pluviale overstromingen**. Die kunnen in lagergelegen woonwijken, wegen of bedrijfvenzones wateroverlast veroorzaken.

5x

genieten aan de Rivierbeek- Hertsbergebeek

De vallei van de Rivierbeek en de Hertsbergebeek is een verborgen parel in West-Vlaanderen. Omgeven door weelderige groene bossen en weilanden, vormt ze een toevluchtsoord voor natuurliefhebbers en wandelaars. De Rivierbeek staat symbool voor rust en continuïteit.

Ze stroomt al eeuwen door het landschap en geeft leven aan de flora en fauna in de omgeving. De Hertsbergebeek slingert door de vallei, omgeven door rijke vegetatie en biodiversiteit. Hier kun je ontsnappen aan de drukte en genieten van de schoonheid van het Vlaamse landschap.

Bij de Rivierbeek is het heerlijk ontspannen. Een **fijnmazig wandel- en fietsroutenetwerk** kruist hier en daar de waterlopen. In Waardamme ontdek je de nieuwe boogbruggen over de Rivierbeek. Nog een prachtig natuurgebied vind je terug vlakbij de monding van de Rivierbeek: **de Warandeputten**.

De Cellen, Gruuthuyse en Erkegem (Hertenkasteel) zijn prachtige plekken om te wandelen en te genieten van natuur en rijke geschiedenis. Ze maken deel uit van de ankerplaats* Kastelen Gruuthuyse - De Cellen - Erkegem en Kampveld. Langs de Blauwhuisbeek, een zijstroom, leiden verschillende wandelroutes je naar de **Blauwhuisbossen**, een schitterend natuurgebied dat aansluit bij het historische kasteel Blauwhuis.

* Ankerplaatsen zijn grotere, samenhangende, landelijke gebieden die historisch erfgoed vertegenwoordigen en die opgenomen zijn in de Vlaamse Landschapsatlas. De gebieden hebben een beschermde status en zijn van groot belang voor het behoud van het culturele en natuurlijke erfgoed.

Verschillende **natuurlijke speelzones en ontmoetingsplekken** bieden ook mogelijkheden voor extra buffering van hemelwater. **Torwoud** is een avontuurlijk speelbos met waterpartijen in Torhout, vlak bij het domein Groenhove. Ook in het **Nieuwenhovebos** komen natuur en avontuur samen. In een uitloper ervan, de speelzone **Groene Vinger**, dompelen water en reliëf je onder in de bronstijd.

Door hun wetenschappelijke en esthetische waarde zijn de bedding en de oevers van de Rivierbeek, de Waardammebeek en de Hertsbergebeek beschermd als cultuurhistorisch landschap in West-Vlaanderen.

Het meest stroomafwaartse deel van de Rivierbeek (van de Moerbrugsestraat tot aan de monding) staat op de provinciale hengelkaart aangeduid als **openbaar hengelwater**. De mooi aangelegde hengelpontons maakt vissen nog leuker.

In de benedenstroomse vallei van de Rivierbeek liggen veldontginningsgebieden. Die **'velden'**, zoals Kampveld, Rooiveld en Papenvijvers, zijn historisch onvruchtbare gronden. Ze liggen buiten het eigenlijke landbouwareaal en zijn vaak arm aan houtgewassen. De regeneratie van het oorspronkelijke bos was onmogelijk omdat het geregeld werd afgebrand, er zoden ruwe humus werden afgestoken en er vee graasde.

In de 18de eeuw werden de velden systematisch verkaveld en omgezet naar akkerland of ingeplant met naaldbout omwille van houttekort. De grootschalige veldontginning ging gepaard met de aanleg van kaarsrechte dreven. In de 19de eeuw werden veel van deze gebieden opnieuw ontgonnen voor landbouwdoeleinden. Het ontginningslandschap staat bekend om zijn schilderachtige wandel- en hikingroutes, met paden die door bossen en velden en rond vijvers slingeren. Je herkent hier nog altijd de structuur van de oude veldgebieden, met de typische dreven en percelen.

De **Zingende Watermolen** op de Ringbeek in Ruddervoorde is een erfgoedelement dat bescherming verdient: het is de enige bewaarde industriële watermolen in West-Vlaanderen. Het gebouw is nu een vakantiewoning, maar de authentieke moleninstallatie is nog altijd te zien in de leefruimtes. De provincie West-Vlaanderen heeft een bypass aangelegd op de Ringbeek, zodat de vissen opnieuw langs de molen kunnen zwemmen.

BEKKENSECRETARIAAT
BRUGSE POLDERS

integraalwaterbeleid.be/nl/bekkens/bekken-brugse-polders